

Beata Mrozowska-Bartkiewicz, Małgorzata Serwach

Problematyka wypłaty osobom małoletnim świadczenia z umowy ubezpieczenia na życie

Umowy ubezpieczenia na życie są zawierane dla zapewnienia stabilności finansowej osobom bliskim, a przede wszystkim małoletnim dzieciom. W polskim prawie brakuje całościowego rozwiązania kwestii wykonywania zarządu nad majątkiem małoletniego dziecka, uwzględniającego realia i oczekiwania społeczne, np. poprzez możliwość ustanowienia w testamentie zasad zarządu majątkiem dziecka. Ten stan prawny rzutuje na wypłatę świadczeń małoletnim uposażonym z tytułu umów ubezpieczenia na życie ze względu na ograniczony wpływ ubezpieczonego rodzica na sposób wydatkowania tej kwoty przez opiekuna dziecka, a przede wszystkim zabezpieczenie interesów majątkowych dziecka. Zakłady ubezpieczeń wdrożyły procedury mające na celu ochronę, w istniejących granicach prawa, interesów majątkowych uposażonych małoletnich. Zdaniem autorki, celowe jest stworzenie dobrych praktyk rynkowych, aby ujednoczyć stosowane procedury, w szczególności ze względu na nacisk ustawodawcy oraz nadzoru ubezpieczeniowego na sprawny sposób realizacji wypłaty świadczeń ubezpieczeniowych.

Słowa kluczowe: małoletni, uposażony, ubezpieczenie na życie, brak zdolności do czynności prawnych, przedstawiciel ustawy, przekroczenie zwykłego zarządu, rozporządzenie majątkiem małoletniego dziecka.

1. Wprowadzenie

Jednym z podstawowych celów, dla których zawierane są umowy ubezpieczenia na życie, jest dążenie do zabezpieczenia finansowego bliskich na wypadek śmierci, ale także możliwość decydowania w sprawie transferu zasobów finansowych bez ograniczeń wynikających np. z przepisów prawa spadkowego¹. W szczególności ubezpieczenia na życie służą temu celowi w przypadku śmierci rodzica w okresie, kiedy dziecko jest małoletnie i nie ma zapewnionego niezależnego bytu finansowego; otrzymanie przez nie świadczenia rekompensuje finansową stratę powstałą w związku ze śmiercią rodzica. Dziecko dzięki ubezpieczeniu będzie posiadało środki finansowe na utrzymanie i edukację. Posiadanie takiej ochrony jest przejawem troski i odpowiedzialności rodzicielskiej. Zapewnieniu bezpieczeństwa finansowego dziecka służą dwa podstawowe typy umów ubezpieczenia: ubezpieczenie na życie (świadczenie jest wypłacane osobie uposażonej w razie zajścia śmierci ubezpieczonego) oraz ubezpieczenie posagowe, które często przewiduje wypłatę świadczenia ubezpieczeniowego, gdy małoletni osiągnie ustalony wiek, a w razie śmierci rodzica, zakład ubezpieczeń przejmuje na siebie opłacanie składek. W przypadku drugim nie pojawia się

¹ Szerzej na temat funkcji ubezpieczeń na życie E. Stroiński, *Ubezpieczenia na życie: teoria i praktyka*, Poltext, Warszawa 2003.

zatem problem ustalania procedur wypłaty świadczenia osobie, która nie posiada pełnej zdolności do czynności prawnych, lecz jednocześnie nie zostają zapewnione środki finansowe na okres do czasu osiągnięcia przez dziecko dojrzałości. Zatem, jeżeli celem podejmowanych przez ubezpieczonego działań jest dążenie do zabezpieczenia finansowego dziecka w okresie, kiedy nie ma ono możliwości zarabiania na swoje utrzymanie, wówczas najodpowiedniejsze jest ubezpieczenie na życie. Wtedy jednak trzeba się zmierzyć z praktycznymi problemami związanymi z wypłatą świadczenia osobie małoletniej.

Stosunki rodzinne są często skomplikowane, stąd rodzice niejednokrotnie na uposażonych wyznaczają swoje dzieci. Świadczenie z tytułu umowy ubezpieczenia może być bardzo wysokie, jako że zmienia się poziom zamożności polskiego społeczeństwa. Umowa ubezpieczenia na życie może być traktowana jak proste, pozaspadkowe, przekazanie majątku wybranej małoletniej osobie. Na przykład coraz częściej zdarzają się przypadki, kiedy dziadkowe chcą uposażyć wnuki, z pominięciem rodziców. Niekiedy rodzice, przekazując spadek aktualnej rodzinie, wyposażają dzieci pozamałżeńskie, czyniąc zapis w testamencie lub zawierając na ich rzecz umowę ubezpieczenia. Zdarza się, że rodzic nie ma zaufania do drugiego rodzica, pozostającego przy życiu i ma wątpliwości co do należytego zabezpieczenia interesów dziecka po swojej śmierci, dąży więc do przekazania majątku w taki sposób, aby drugi rodzic nie miał możliwości korzystania z niego. Stąd nie chce przyjąć najpraktyczniejszego rozwiązania z prawnego punktu widzenia, jakim jest wyznaczenie na uposażonego osoby dorosłej, która prawdopodobnie będzie pełniła funkcję opiekuna dziecka. Takie działanie jest obarczone wieloma problemami, zatem zdecydowanie nie może stanowić rekomendowanego rozwiązania, przede wszystkim ze względu na brak możliwości wskazania, że środki te są przekazywane w celu finansowania utrzymania dziecka i stanowić będą własność tego uposażonego (m.in. wchodzić do masy spadkowej po opiekunie) oraz ze względów podatkowych.

W sytuacji, kiedy wydarzy się śmierć rodzica, a dziecko wskazane jako uposażony jest małoletnie, pojawia się wiele problemów prawnych zarówno na gruncie prawa ubezpieczeniowego, jak i spadkowego. Zakłady ubezpieczeń są zobowiązane do uszanowania woli zmarłego ubezpieczonego i wdrażają procedury zmierzające do najpełniejszej jej realizacji. Jednak ze względu na przepisy prawa rodzinnego, w praktyce brakuje idealnych rozwiązań, ponieważ może zajść sytuacja, kiedy osierocone małoletnie dzieci znajdują się pod opieką osób, które nie budziły zaufania u ubezpieczonego rodzica. Należy podkreślić, że **w polskim prawie brakuje regulacji dających możliwość ustanowienia, np. w drodze dyspozycji zawartej w testamencie, na wypadek śmierci, opiekuna prawnego swojego dziecka lub opiekuna tylko nad majątkiem dziecka.** Polski ustawodawca przyznaje jedynie uprawnienie do rozporządzania w ten sposób swoim majątkiem, natomiast nadaje z mocy prawa osobom uprawnienie do opieki nad dzieckiem, włączając w to pieczę nad majątkiem dziecka, lub instytucjom (sąd rodzinny) prawo do decydowania o formie sprawowania tej opieki.

Powstaje zatem kwestia, jakie rozwiązania powinien przyjąć zakład ubezpieczeń w takiej sytuacji, aby z jednej strony wypełnić obowiązki prawne w zakresie realizacji dyspozycji złożonych przez uprawnione do tego osoby w imieniu małoletniego lub osoby o ograniczonej zdolności do czynności prawnych, a z drugiej strony działać z należytą starannością i dbałością w wykonaniu woli klienta i celu, dla którego umowa ubezpieczenia na życie została zawarta.

Zdaniem autorki, brak jest także dostatecznego ustawowego zabezpieczenia sytuacji majątkowej osób małoletnich, a praktyka ubezpieczycieli, zmierzająca do wypełnienia luki w prawie, nie może zastąpić przepisów prawa. Omówieniu tej problematyki poświęcony jest niniejszy artykuł.

2. Sytuacja prawna dziecka jako osoby o ograniczonej zdolności do czynności prawnych lub w ogóle nieposiadającej zdolności do czynności prawnych

Zgodnie z przepisami prawa cywilnego², małoletni nie posiada pełnej zdolności do czynności prawnych³. Zdolności tej nie posiada także osoba ubezwłasnowolniona całkowicie lub częściowo oraz osoba, w stosunku do której obowiązuje postanowienie o ustanowieniu doradcy tymczasowego⁴, wydane przez sąd w trakcie postępowania o ubezwłasnowolnienie. Sytuacja prawna dziecka uzależniona jest zatem od dwóch okoliczności: wieku, ewentualnie jego późniejszego ubezwłasnowolnienia oraz jego rodzaju⁵. Z punktu widzenia niniejszych rozważań istotne jest przede wszystkim, że ustawodawca wprowadza różny zakres uprawnień przyznanych osobie małoletniej w zależności od jej wieku. Nie mają bowiem zdolności do czynności prawnych osoby do 13 roku życia, natomiast ograniczoną zdolność do czynności prawnych mają dzieci od 13 roku życia aż do uzyskania pełnoletności⁶.

2.1. Pozycja prawna małoletniego, który nie posiada zdolności do czynności prawnych

Osoba nieposiadająca zdolności do czynności prawnych nie może samodzielnie występować w obrocie cywilnoprawnym, czyli nie może przez własne działanie nabywać praw oraz zaciągać zobowiązań. Zakaz osobistego dokonywania czynności prawnych odnosi się do wszystkich czynności, zarówno jednostronnych, jak i dwustronnych, rozporządzających, jak i zobowiązujących,

² Regulacje art. 11–16 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r. poz. 121, z późn. zm.).

³ Czyli zdolności do samodzielnego kształtowania swojej sytuacji prawnej (nabywania praw i zaciągania zobowiązań).

⁴ Artykuł 548 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r. poz. 101, z późn. zm.).

⁵ Trzeba bowiem pamiętać o tym, że osoba po ukończeniu 13 roku życia może zostać ubezwłasnowolniona całkowicie, jeżeli zostaną spełnione przesłanki z art. 13 k.c. Sytuacje tego rodzaju zdarzają się jednak stosunkowo rzadko, stąd autorki przyjmują klasyczny podział sytuacji prawnej małoletniego w zależności od jego wieku.

⁶ Pełnoletność zasadniczo uzyskuje się z chwilą ukończenia 18 roku życia, wyjątek stanowią kobiety, które po ukończeniu 16 roku życia, za zgodą sądu opiekuńczego, wstąpiły w związek małżeński.

odpłatnych lub pod tytułem darmym. *Ratio legis* takiego rozwiązania jest potencjalny brak pełnego rozeznania podmiotu nieposiadającego zdolności do czynności prawnych, a przede wszystkim założenie, że w wielu przypadkach nie zdaje on sobie sprawy z konsekwencji składanych oświadczeń woli oraz oświadczeń woli innych uczestników obrotu. Dlatego wszelkich czynności prawnych, w imieniu osoby nieposiadającej zdolności do czynności prawnych, może dokonywać jedynie jej przedstawiciel ustawowy⁷.

Przedstawiciel ustawowy dokonuje czynności w imieniu tej osoby i z bezpośrednim dla niej skutkiem. Działania przedstawiciela ustawowego podlegają jednak pewnym ograniczeniom. Wynikają one przede wszystkim z wymogów stawianych przez samego ustawodawcę, który uznaje, że przedstawiciel ustawowy może występować w imieniu reprezentowanego, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie albo wynikających z właściwości czynności prawnej (art. 95 § 1 k.c.).

Przedstawicielami ustawowymi małoletniego są, co do zasady, rodzice sprawujący władzę rodzicielską (art. 98 k.r.o.)⁸. Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie. Żadne z rodziców nie może jednak reprezentować dziecka przy czynnościach prawnych między dziećmi będącymi pod ich władzą rodzicielską oraz przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem⁹. W sprawach objętych zakazem z art. 98 § 2 k.r.o. małoletniego reprezentuje kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy.

W sytuacjach przewidzianych przez prawo przedstawicielem małoletniego może być również opiekun (art. 155 § 2 k.r.o.). Kompetencje opiekuna jako przedstawiciela ustawowego podopiecznego są zbieżne z uprawnieniami przysługującymi rodzicom sprawującym władzę rodzicielską. Według art. 156 k.r.o. opiekun powinien jednak uzyskiwać zezwolenie sądu opiekuńczego we wszystkich ważniejszych sprawach, które dotyczą majątku lub osoby podopiecznego.

Biorąc pod uwagę powołane rozwiązania ustawowe należy przyjąć, że **małoletni do 13 roku życia jako uposażony nie mogą podejmować z ubezpieczycielem żadnych czynności prawnych, w szczególności nie mogą samodzielnie przyjąć sumy ubezpieczenia ani złożyć dyspozycji o jej przelaniu na określone konto bankowe, nie mogą także podejmować żadnych decyzji co do przeznaczenia przekazanej mu sumy pieniędzy.**

⁷ Wyjątek w tej mierze stanowią czynności w drobnych bieżących sprawach życia codziennego, które są ważne z chwilą ich wykonania, jeśli nie prowadzą do rażącego pokrzywdzenia takiej osoby. Przyjęcie sumy ubezpieczenia z ubezpieczenia na życie z pewnością nie mieści się w tej kategorii czynności.

⁸ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2015 r. poz. 583, z późn. zm.); (dalej: k.r.o.).

⁹ Chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania.

2.2. Pozycja prawna małoletniego, który ukończył 13 rok życia i nie posiada zdolności do czynności prawnych

Różnorodność pozycji prawnej małoletniego, który ukończył 13 rok życia, jako osoby o ograniczonej zdolności do czynności prawnych, stała się przyczyną wyróżnienia trzech odrębnych kategorii¹⁰:

- braku kompetencji do dokonywania pewnych czynności prawnych,
- systemu kontroli nad wykonaniem określonych postaci czynności prawnych,
- pełnej kompetencji do dokonywania pozostałych czynności prawnych.

Do pierwszej kategorii zaliczamy czynności, których osoba o ograniczonej zdolności do czynności prawnych nie może dokonywać samodzielnie, a w niektórych przypadkach także przez przedstawiciela ustawowego¹¹. Sytuacja tego podmiotu jest wówczas zrównana z sytuacją osoby, która w ogóle nie posiada zdolności do czynności prawnych. System kontroli oznacza, że określone oświadczenia woli osoba o ograniczonej zdolności do czynności prawnych może składać tylko za zgodą swojego przedstawiciela ustawowego. W ramach tzw. pełnej kompetencji znajdują się czynności, które mogą być przez ten podmiot przeprowadzane autonomicznie. Wówczas osoba o ograniczonej zdolności do czynności prawnych uzyskuje zdolność do działania jak osoba pełnoletnia i ubezwłasnowolniona.

Przy tak zakreślonym podziale powstaje pytanie, do której kategorii należy zaliczyć czynności podejmowane z ubezpieczycielem w ramach realizacji dyspozycji z umowy ubezpieczenia na życie, ewentualnie późniejszych dyspozycji dotyczących przekazanej mu kwoty. *A contrario* z treści art. 17 k.c. wynika bowiem, że osoba mająca ograniczoną zdolność do czynności prawnych może samodzielnie dokonywać wszystkich czynności, które nie stanowią rozporządzenia ani zobowiązania. W szczególności może bez zgody swojego przedstawiciela ustawowego przyjąć darowiznę nieobciążoną. Podkreślenia wymaga, że chodzi tutaj o każdą darowiznę nieobciążoną, w tym nieobciążoną poleceniem. Takie stanowisko wyraził Sąd Najwyższy w uchwale składu 7 sędziów z 30 kwietnia 1977 r.¹². Czy w takim razie małoletni, jako uposażony, a więc na swój sposób obdarowany, mógłby dokonać czynności z ubezpieczycielem samodzielnie? Wydaje się, że odpowiedź na tak zadane pytanie powinna być jednak przecząca. W doktrynie prawa cywilnego przyjmuje się bowiem, że zapłata dokonana do rąk małoletniego nie zwalnia dłużnika z długu. Jedynie, jeżeli jest to drobna kwota, zgodnie z art. 452 k.c. dłużnik będzie zwolniony w takim zakresie,

¹⁰ Z. Radwański, *Prawo cywilne – zarys wykładu*, C.H. Beck, Warszawa 2005, s. 262.

¹¹ Przedstawicielstwo ustawowe dziecka po 13 roku życia zostało unormowane podobnie jak każdego innego małoletniego. Natomiast w stosunku do osób ubezwłasnowolnionych częściowo funkcję przedstawiciela ustawowego pełni kurator (art. 181 k.r.o.). Podobnie, w sytuacji wyłączenia zarządu rodziców przez darczyńcę lub spadkodawcę oraz w razie zastosowania środków ograniczenia władzy rodzicielskiej dokonanego na podstawie art. 109 k.r.o., przedstawicielem ustawowym będzie kurator (art. 109 § 3 k.r.o.) lub inne podmioty sprawujące pieczę nad dzieckiem (pieczę zastępcza), jeżeli sąd opiekuńczy tak postanowi (art. 112¹ k.r.o.).

¹² III CZP 73/76, OSNC 1978, nr 2, poz. 19.

w jakim małoletni skorzystał ze świadczenia¹³. Nie zmienia to zatem wyrażonego zapatrywania, że **czynności z ubezpieczycielem w ramach realizacji umowy ubezpieczenia na życie może dokonywać jedynie jego przedstawiciel ustawowy**.

3. Możliwość założenia oraz posiadania przez małoletniego rachunku bankowego

Rozpatrując sytuację prawną małoletniego jako uposażonego należy też rozważyć, czy możliwe byłoby przelanie przez ubezpieczyciela sumy ubezpieczenia bezpośrednio na rachunek tej osoby, co z kolei łączy się z pytaniem, czy podmiot ten może samodzielnie zawrzeć umowę rachunku bankowego, czy też musi występować w jego imieniu przedstawiciel ustawowy lub potrzebna jest jego zgoda na otwarcie rachunku.

Bezsporne jest, że czynności takiej nie może dokonać osoba, która nie ukończyła 13 roku życia. Natomiast w nauce prawa cywilnego nie zostało jednoznacznie ustalone, czy czynność taka może być skutecznie dokonana przez osobę o ograniczonej zdolności do czynności prawnych i czy do zawarcia umowy rachunku bankowego z dzieckiem powyżej 13 roku życia konieczna jest zgoda jego przedstawiciela ustawowego. Taki pogląd wyraziła D. Rogoń¹⁴. Autorka ta podkreśla, że zawarcie umowy rachunku oszczędnościowego przez osobę o ograniczonej zdolności do czynności prawnej wymaga, co do zasady, zgody jej przedstawiciela ustawowego¹⁵. Według W. Pyziola zgoda taka będzie wymagana tylko wtedy, gdy nie zachodzi po stronie małoletniego żadna z okoliczności decydujących o zobowiązującym charakterze umowy¹⁶. Zdaniem innych autorów bank może jednak bez zgody przedstawiciela ustawowego zawrzeć z małoletnim powyżej 13 roku życia umowę rachunku bankowego, na którym gromadzone byłyby jego zarobki lub środki oddane mu do swobodnego użytku¹⁷. Zgodnie bowiem z brzmieniem art. 58 prawa bankowego¹⁸, małoletni posiadacz rachunku oszczędnościowego, rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego lub rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej może po ukończeniu 13 lat swobodnie dysponować środkami pieniężnymi zgromadzonymi na tych rachunkach, o ile nie sprzeciwi się temu na piśmie jego przedstawiciel ustawowy. Norma prawna, sformułowana w art. 58 prawa bankowego – co podkreśla P. Bodył-Szymala – kształtuje zdolność do czynności prawnych małoletniego, który ukończył 13 lat, w zakresie rozporządzania wierzytelnością o zwrot środków zgromadzonych na tym rachunku, w tym także przez zlecenie przeprowadzenia

¹³ A. Szpunar, *Charakter prawny wykonania zobowiązania*, Rejent 1998, nr 5, s. 9.

¹⁴ D. Rogoń, *Komentarz do art. 1–92*, (w:) *Prawo bankowe. Komentarz*, t. 1, red. F. Zoll, Zakamycze, Kraków 2005; też, *Rachunek bankowy małoletniego*, Prawo Bankowe 2002, nr 10, s. 68.

¹⁵ Tak D. Rogoń, *Rachunek bankowy małoletniego*, Prawo Bankowe 2002, nr 10, s. 73.

¹⁶ W. Pyziół, *Umowa rachunku bankowego a zasada swobody kontraktowania. Zagadnienia wybrane*, cz. 2, Prawo Bankowe 1996, nr 1, s. 91.

¹⁷ P. Bodył-Szymala, *Małoletni posiadaczem rachunku bankowego*, cz. I, Prawo Bankowe 2004, nr 12, s. 86.

¹⁸ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn. Dz. U. z 2012 r. poz. 1376, z późn. zm).

przez bank rozliczeń pieniężnych, jak też obciążanie opisanej wierzytelności prawami osób trzecich¹⁹.

Trzeba jednak zgodzić się z twierdzeniem, że pojęcie „*dysponowania środkami na rachunku*” nie obejmuje samodzielnego zawarcia umowy; termin ten należy bowiem rozumieć jako wykonywanie uprawnień posiadacza rachunku w ramach istniejącej już umowy rachunku oszczędnościowego. Nawet jednak przy takim założeniu (zawarcie umowy rachunku przez przedstawiciela ustawowego, możliwość dysponowania nim przez małoletniego) powstaje pytanie, **czy sumę ubezpieczenia można w ogóle traktować jako „środki oddane do swobodnego użytku”?**

4. Suma ubezpieczenia a prawo spadkowe

Polskie prawo przyznaje świadczeniom ubezpieczeniowym uzyskiwanym z tytułu ubezpieczenia na życie szczególny charakter, przyjmując inne rozwiązania niż np. w przypadku środków finansowych zgromadzonych na rachunku bankowym²⁰. Chociaż uzyskanie sumy ubezpieczenia przez małoletniego jako uposażonego łączy się pośrednio z problematyką spadkobrania, jako że realizacja świadczenia może nastąpić dopiero z chwilą śmierci ubezpieczonego, żadne z przepisów prawa spadkowego nie reguluje *expressis verbis* tego zagadnienia. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest fakt, że **suma ubezpieczenia z umowy ubezpieczenia na życie nie wchodzi w skład spadku** (art. 831 § 3 k.c.)²¹.

Prawo spadkowe przewiduje określone rozwiązania dopiero w sytuacji, gdy małoletni staje się spadkobiercą. Rozwiązania w tym zakresie dowodzą jak bardzo chroniona jest jego sytuacja prawna. Wyrazem tej szczególnej ochrony jest chociażby przyjęcie spadku. Małoletni jako osoba, która nie posiada pełnej zdolności do czynności prawnych, nie może skutecznie złożyć oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku. Oświadczenie składa w jego imieniu przedstawiciel ustawowy. Orzecznictwo przyjmuje jednak, że zarówno przyjęcie, jak i odrzucenie spadku stanowi czynność przekraczającą zwykły zarząd majątkiem dziecka i w konsekwencji wymaga uzyskania uprzedniej zgody

¹⁹ P. Bodył-Szymala, *op. cit.*, s. 87.

²⁰ W przypadku środków na rachunku bankowym, zgodnie z art. 922 k.c., stanowią one prawa majątkowe zmarłego i wraz z obowiązkami majątkowymi przechodzą z chwilą śmierci na spadkobierców, z wyjątkiem praw i obowiązków ściśle związanych ze zmarłym, jak również praw, które z chwilą jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są spadkobiercami. Prawo bankowe przewiduje szereg wyjątków od tej zasady. Mianowicie, zgodnie z regulacjami art. 55 prawa bankowego, istnieje możliwość przekazania środków znajdujących się na rachunku bankowym na rzecz osób niebędących spadkobiercami poprzez ustanowienie zapisu bankowego, zapisu windykacyjnego oraz ustalenia obowiązku wypłaty kosztów pogrzebu i zwrotu nadpłaconych świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

²¹ Pomimo wyraźnego brzmienia przepisu nieco odmiennie zapatrywanie wyraził B. Kucharski w artykule pt. *Ochrona spadkobierców, uprawnionych do zachowku oraz wierzycieli w razie wskazania uposażonego w umowie ubezpieczenia na życie*, Prawo Asekuracyjne 2015, nr 1, s. 47–63; polemiczny artykuł autorstwa G. Wolaka pt. *Wskazanie uposażonego w umowie ubezpieczenia na życie a ochrona interesów spadkobierców i uprawnionych do zachowku*, Prawo Asekuracyjne 2015, nr 2, s. 56–70.

sądu opiekuńczego²². Potwierdza ten wniosek szereg orzeczeń sądowych. W szczególności odrzucenie spadku w imieniu dziecka przez przedstawiciela ustawowego wymaga uprzedniej kontroli sądu²³. Brak zezwolenia tego podmiotu pociąga za sobą nieważność oświadczenia złożonego przez przedstawiciela ustawowego²⁴. Stanowisko takie należy zaakceptować także w przypadku przyjęcia spadku wprost²⁵. Założenie wskazujące na szczególną ochronę sytuacji małoletniego, jako osoby nieposiadającej pełnej zdolności do czynności prawnych, judykatura przyjmuje również przy innych czynnościach z zakresu prawa spadkowego. W szczególności czynności dyspozycyjne podejmowane w postępowaniu sądowym przez rodziców w imieniu małoletniego dziecka, takie jak zawarcie ugody w sprawach wykraczających poza bieżącą administrację jego majątkiem, a więc m.in. w sprawie o dział spadku, znoszenie współwłasności czy w sprawie należnego dziecku odszkodowania, także należą do kategorii czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu²⁶.

Rozwiązania przyjęte w prawie spadkowym wskazują, że małoletni chroniony jest w ten sposób, że czynności podejmowane przez jego przedstawiciela ustawowego w zakresie dziedziczenia traktowane są jako czynności przekraczające zwykły zarząd majątkiem dziecka. Jeśli zatem suma ubezpieczenia wchodziłaby w skład spadku, czynności podejmowane przez przedstawiciela ustawowego traktowane byłyby analogicznie. Może zatem powstać pytanie, czy sam fakt, że suma ubezpieczenia nie wchodzi w skład spadku, przekreśla kwalifikację czynności podejmowanych przez przedstawiciela ustawowego w stosunku do kwoty uzyskanej z umowy ubezpieczenia na życie przez małoletniego jako czynności przekraczających zwykły zarząd majątkiem dziecka?

5. Zarząd majątkiem małoletniego przez przedstawiciela ustawowego

Przyjęcie założenia, że obecnie obowiązujące przepisy nie pozwalają małoletniemu, nawet temu, który ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych, na podejmowanie z ubezpieczycielem czynności prawnych w inny sposób niż przez przedstawiciela ustawowego rodzi pytanie, czy w takim razie podmiot ten jest chroniony przed nieprawidłowym rozporządzeniem przez przedstawiciela świadczeniem uzyskanym z umowy ubezpieczenia na życie. Tak jak w przypadku wcześniej poruszanych zagadnień, prawo ubezpieczeniowe nie przewiduje w tym zakresie żadnego szczególnego rozwiązania. Dlatego celowe jest przeanalizowanie przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego regulujących **zasady zarządu majątkiem dziecka przez jego przedstawiciela ustawowego**. Zasadnicze znaczenie ma w tym względzie art. 95 k.r.o., zgodnie

²² Ochrona małoletniego przejawia się także w tym, że po złożeniu wniosku do sądu opiekuńczego, termin do odrzucenia spadku ulega zawieszeniu na czas trwania postępowania przed sądem opiekuńczym (postanowienie SN z 25 maja 2012 r., I CSK 414/11, LexLege).

²³ Postanowienie SN z 15 lipca 2005 r. (IV CK 20/05), Biul. SN 2005, nr 11, s. 13.

²⁴ Uchwała SN z 24 czerwca 1961 r. (I CO 16/61), OSNC 1963, nr 9, poz. 187.

²⁵ Przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza oznacza ograniczenie odpowiedzialności za długi spadkowe do stanu czynnego spadku, w konsekwencji spadkobierca „nie dołoży” do długów spadkodawcy ze swojego majątku.

²⁶ Wyrok SA w Łodzi z 24 września 2014 r. (I ACa 425/14).

z którym: „*władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązki i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka, z poszanowaniem jego godności i praw*”. Sprawowanie pieczy nad majątkiem dziecka stanowi zatem jeden z elementów władzy rodzicielskiej, przy czym przez majątek należy rozumieć ogół należących do niego aktywów oraz pasywów. Co do zasady, władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom. Jak przy tym podkreślił Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z 10 listopada 2005 r., władzę rodzicielską powinni wykonywać oboje rodzice, jednak może się zdarzyć, że na skutek różnych okoliczności wykonywanie władzy rodzicielskiej będzie powierzone jednemu z nich, bez pozbawienia praw rodzicielskich drugiego rodzica²⁷. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, każde z nich może występować samodzielnie, ale we wszystkich istotnych sprawach dotyczących dziecka powinni rozstrzygać wspólnie. Dopiero w braku porozumienia sprawę może rozstrzygnąć sąd opiekuńczy²⁸.

Należy dodatkowo zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 101 § 1 i § 2 k.r.o. rodzice obowiązani są sprawować z należytą starannością zarząd majątkiem dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską, zaś zarząd sprawowany przez rodziców nie obejmuje zarobku dziecka ani przedmiotów oddanych mu do swobodnego użytku. Przez pojęcie zarządu, o którym mowa w art. 101 § 1 k.r.o., należy rozumieć czynności faktyczne, prawne, jak i procesowe dotyczące majątku dziecka.

Szczegółne znaczenie ma jednak § 3 tego artykułu, zgodnie z którym: „*rodzice nie mogą bez zezwolenia sądu opiekuńczego dokonywać czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu ani wyrażać zgody na dokonywanie takich czynności przez dziecko*”. Z treści powołanego przepisu wynika bowiem, że ustawodawca wyróżnia dwie sytuacje. Pierwsza wystąpi, jeżeli rodzice, jako przedstawiciele ustawowi, dokonują czynności prawnej w imieniu dziecka, natomiast druga, kiedy wyrażają zgodę na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu przez dziecko. Drugi przypadek dotyczy dzieci posiadających ograniczoną zdolność do czynności prawnych, czyli małoletnich dzieci, które ukończyły 13 lat. Niewątpliwie podstawowym celem regulacji z art. 101 § 3 k.r.o. jest jednak ograniczenie możliwości działania przez rodziców na szkodę dziecka, a jego pośrednim skutkiem – wprowadzenie podziału na czynności zwykłego zarządu oraz czynności przekraczające zwykły zarząd. Bogata judykatura wskazuje na cały katalog czynności, które zostały w konkretnym stanie faktycznym zakwalifikowane jako czynności przekraczające zwykły zarząd majątkiem dziecka. W niewielkim zakresie dotyczą one stosunków ubezpieczeniowych. Jedynie w uchwale z 4 lutego 1997 r. Sąd Najwyższy

²⁷ Wyrok WSA w Warszawie z 10 listopada 2005 r. (II SA/Wa 1475/05).

²⁸ Ustawodawca dodatkowo w art. art. 102 k.r.o. wprowadził regulację dającą możliwość wyłączenia sprawowania przez rodziców zarządu majątkiem małoletniego, przekazanym w drodze darowizny lub testamentu: „*w umowie darowizny albo w testamencie można zastrzec, że przedmioty przypadające dziecku z tytułu darowizny lub testamentu nie będą objęte zarządem sprawowanym przez rodziców. W wypadku takim, gdy darczyńca lub spadkodawca nie wyznaczył zarządcy, sprawuje zarząd kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy*”.

stwierdził, że „zgoda rodziców na proponowane przez Zakład Ubezpieczeń skrócenie okresu ubezpieczenia z tytułu umowy zaopatrzenia dzieci i przyjęcie świadczenia bez zastrzeżenia waloryzacji przewidzianej w art. 358¹ § 3 k.c. mogą być uznane, w zależności od okoliczności, za czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu w rozumieniu art. 101 § 3 k.r.o.”²⁹. Brak rozstrzygnięć odnoszących się do umów ubezpieczenia na życie uzasadnia przywołanie orzecznictwa wskazującego na ogólne kryteria czynności przekraczających zwykły zarząd. Zdaniem Sądu Najwyższego, takim **obiektywnym i sprawdzalnym miernikiem czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu jest ciężar gatunkowy dokonywanej czynności, jej skutków w sferze majątku małoletniego, wartość przedmiotu objętego wyrażoną w postępowaniu sądowym czynnością dyspozytywną oraz szeroko pojęte dobro dziecka i ochrona jego interesów życiowych**³⁰.

Praktyczne konsekwencje przyjęcia określonego założenia będą istotne także na gruncie rozpatrywanego zagadnienia. Zakładając bowiem, że suma ubezpieczenia zostanie przelana na założony w tym celu rachunek, którego posiadaczem może być małoletni (choć nie ma on uprawnień do samodzielnego zawarcia umowy z bankiem) powstaje pytanie, czy przedstawiciel, dokonując określonych rozporządzeń w odniesieniu do zdeponowanej na rachunku sumy ubezpieczenia, musi uzyskać zezwolenie sądu opiekuńczego? Odpowiedź na to pytanie jest uzależniona od zakwalifikowania konkretnej dyspozycji jako czynności zwykłego zarządu bądź przekraczającej zwykły zarząd. Jak zauważa się w nauce prawa, „bank nie ma jednak ani możliwości ustalenia *in concreto*, jak duży «efekt gospodarczy» wyrzuci w majątku konkretnego małoletniego dana czynność, ani też nie ma upoważnienia do wiążącego określenia z góry, jakie czynności uważać się będą za należące do danej kategorii, zawsze istnieje ryzyko (obciążające bank), że sąd opiekuńczy oceni dany stan faktyczny *inaczej*”³¹.

Należy podkreślić, że przepisy dotyczące ubezpieczeń w ogóle nie rozstrzygają, jaka jest pozycja prawna małoletniego jako uposażonego, natomiast zarówno przepisy prawa bankowego, jak i prawa cywilnego pozwalają na stwierdzenie, że **obowiązujące unormowania nie dają małoletniemu wymaganej ochrony w sytuacji, gdy ubezpieczyciel dokona przelewu sumy ubezpieczenia na rachunek bankowy, nawet jeśli jest to rachunek bankowy małoletniego**. Małoletni nie może bowiem samodzielnie dokonywać większości czynności, a jego przedstawiciel ustawowy ma w tym zakresie dużą swobodę, chyba że uznamy, iż dokonuje on czynności przekraczającej zwykły zarząd majątkiem dziecka i powinien uzyskać w tym zakresie zgodę sądu opiekuńczego.

²⁹ III CZP 127/96, OSNC 1997, nr 5, poz. 50.

³⁰ Postanowienie SN z 17 października 2000 r. (I CKN 319/00).

³¹ D. Rogoń, *Komentarz do art. 58 prawa bankowego*, (w:) *Prawo bankowe. Komentarz*, t. 1, red. F. Zoll, Zakamycze, Kraków 2005.

6. Rozwiązania praktyczne przyjęte przez zakłady ubezpieczeń

Skoro w polskim prawie brak jest przepisów chroniących wprost interesy osób małoletnich lub osób o ograniczonej zdolności do czynności prawnych przy wypłacie świadczeń z umów ubezpieczenia na życie, należy przyjąć, że otrzymanie świadczenia ubezpieczeniowego jest traktowane w taki sam sposób jak inne przysporzenia majątkowe nieobjęte masą spadkową. Osoby zapobiegliwe, zawierając umowę ubezpieczenia na życie, zwykle wybierają wysokie sumy ubezpieczenia, pozostające w relacji do przewidywanych kosztów utrzymania i wykształcenia dziecka w danym środowisku. Sumą ubezpieczenia z założenia powinny zatem bardzo ostrożnie zarządzać upoważnione osoby, tak aby cel zawarcia umowy ubezpieczenia i uposażenia dziecka został wypełniony. Ponieważ jednak świadczenie ubezpieczeniowe nie stanowi części spadku, zatem istnieje znacznie większa możliwość pobrania przez opiekuna środków finansowych – świadczenia ubezpieczeniowego – w imieniu małoletniego i potem nierozliczenia się z nich, co wiąże się z koniecznością znalezienia sposobu rozwiązania szeregu problemów prawnych i praktycznych.

Zakłady ubezpieczeń oczywiście nie są w stanie zapewnić, aby środki finansowe, jakimi ubezpieczony zadysonował, zostały przekazane małoletniemu i były następnie zarządzane w jego najlepszym interesie. Może się bowiem zdarzyć, że po śmierci rodzica dziecko trafi pod opiekę osoby niezaufanej lub która nie będzie kierowała się najlepszym interesem dziecka, albo też interes ten będzie inaczej pojmowała niż ubezpieczony rodzic. Jak wspomniano powyżej, w Polsce brakuje regulacji dającej możliwość ustalenia sposobu wykonywania opieki nad osieroconym dzieckiem, w tym zarządzania przekazywanym majątkiem. Rozwiązanie tego problemu wymagałoby podjęcia inicjatyw legislacyjnych przez właściwe, kompetentne organy. **Ubezpieczyciel stoi jednak przed koniecznością wywiązania się w takim zakresie, w jakim jest to prawnie dopuszczalne, z obowiązku przekazania sumy należącej się małoletniemu osobie właściwej.** Podkreślenia wymaga okoliczność, że zakład ubezpieczeń nie jest uprawniony do przetrzymania środków do czasu osiągnięcia przez małoletniego pełnoletności, kiedy będzie mógł samodzielnie wystąpić o wypłatę należnego mu świadczenia. Przeciwnie – przepisy prawa lub ogólne warunki ubezpieczenia przewidują krótkie terminy na wypłatę świadczenia³².

Brak jest jednolitej praktyki wśród ubezpieczycieli w kwestii procedur, stosowanych w przypadku, gdy małoletni jest osobą uposażoną. Niestety, znaczna część ogólnych warunków umów nie zawiera w zasadach wypłaty świadczeń re-

³² O ile ogólne warunki ubezpieczenia nie przewidują terminu krótszego, to zgodnie z art. 817 § 1 k.c. ubezpieczyciel obowiązany jest spełnić świadczenie **w terminie trzydziestu dni**, licząc od daty otrzymania zawiadomienia o wypadku. „§ 2. *Gdyby wyjaśnienie w powyższym terminie okoliczności koniecznych do ustalenia odpowiedzialności ubezpieczyciela albo wysokości świadczenia okazało się niemożliwe, świadczenie powinno być spełnione w ciągu 14 dni od dnia, w którym przy zachowaniu należytej staranności wyjaśnienie tych okoliczności było możliwe. Jednakże bezsporną część świadczenia ubezpieczyciel powinien spełnić w terminie przewidzianym w § 1*”.

gulacji szczególnych dla tych przypadków, co potencjalnie może stanowić problem w prowadzeniu postępowań wypłaty świadczeń (postępowań likwidacyjnych), ponieważ osoby reprezentujące małoletnich dowiadują się o wymogach w trakcie tego procesu, najczęściej przy składaniu wniosku o wypłatę. Poniżej omówione zostaną rozwiązania praktyczne stosowane przez ubezpieczycieli. **Należy zaznaczyć, że szereg zakładów ubezpieczeń nie stawia szczególnych wymogów, wymagając wyłącznie przedstawienia dokumentacji wykazującej stopień pokrewieństwa z uposażonym dzieckiem** (np. akt urodzenia dziecka i dowód osobisty rodzica). Często dokonywana jest wpłata świadczenia po prostu na wskazane konto, bez badania, czy jest to konto bankowe prowadzone na rachunek małoletniego.

Stosowane rynkowe rozwiązania, opracowane przez autorki na podstawie treści ogólnych warunków ubezpieczeń oraz instrukcji wewnętrznych, z uwzględnieniem poszczególnych jego etapów, wskazują, że w tym zakresie istnieje znacząca różnorodność przyjętych procedur i żądanych dokumentów. Autorki podkreślają, że poniższe informacje dotyczą jedynie dodatkowych dokumentów, związanych z okolicznością, że uposażony jest małoletni; procedura likwidacyjna związana z wypłatą świadczenia z umowy ubezpieczenia na życie przewiduje zwykle, niezależnie od wieku uposażonego, konieczność przedstawienia dokumentacji związanej z okolicznościami zgonu ubezpieczonego (np. dokumentację związaną ze zgonem, w szczególności w przypadku, gdy był spowodowany nieszczęśliwym wypadkiem, protokół sekcji zwłok, zaświadczenie lekarskie o przyczynie zgonu, dokumenty z policji dotyczące przeprowadzonego śledztwa, akt zgonu).

1) Złożenie wniosku o wypłatę świadczenia z umowy ubezpieczenia na życie

Zwykle zakład ubezpieczeń wymaga, aby wniosek został złożony przez prawnego opiekuna osoby małoletniej (rodzica lub osobę wyznaczoną przez sąd rodzinny) wraz z dokumentem potwierdzającym sprawowanie opieki, do których zalicza się: skrócony odpis aktu urodzenia dziecka oraz skrócony odpis aktu małżeństwa, a w uzasadnionych przypadkach – postanowienie sądu rodzinnego i opiekuńczego o sprawowaniu władzy rodzicielskiej. Do identyfikacji rodzica najczęściej potrzebny jest jedynie akt urodzenia dziecka, natomiast do weryfikacji opiekuna prawnego – postanowienie sądu. Dodatkowym wymogiem jest złożenie przez tę osobę oświadczenia, że jest opiekunem prawnym małoletniego na dzień złożenia wniosku.

2) Wpływ wysokości świadczenia ubezpieczeniowego na postępowanie likwidacyjne

Część zakładów ubezpieczeń uzależnia wymogi formalne od wysokości kwoty świadczenia. Kwoty rozgraniczające są różne: w niektórych zakładach ubezpieczeń jest to 10 tys. zł, w innych 20 tys. zł; z chwilą ich przekroczenia przyjmuje się, że została wydana dyspozycja, która powinna być oparta na procedurze zgodnej z art. 101 § 3 k.r.o., jako przekraczająca tzw. zwykły zarząd. Zakład ubezpieczeń żąda wtedy od opiekuna prawnego małoletniego dziecka przedłożenia postanowienia sądu rodzinnego-opiekuńczego o wyrażeniu zgody na roz-

porządzenie majątkiem małoletniego dziecka, a zdarza się, że ubezpieczyciel żąda, aby to postanowienie sądu zawierało dyspozycję dotyczącą sposobu wypłaty świadczenia na rzecz dziecka.

3) Włączenie małoletniego w postępowanie likwidacyjne

Jest to rzadkie, ale spotykane rozwiązanie, dzięki któremu małoletni, który ukończył 13 rok życia, jest włączony do postępowania. Otóż na wniosku o wypłatę świadczenia małoletniego do 13 roku życia podpis składa tylko przedstawiciel ustawowy, natomiast gdy sprawa dotyczy osoby, która ukończyła 13 rok życia, podpisy winny złożyć zarówno przedstawiciel ustawowy, jak i uprawnione dziecko.

4) Sposób wypłaty świadczenia

Szereg zakładów ubezpieczeń przyjęło rozwiązanie, że decyzja, na jakie konto ma być dokonana wypłata świadczenia, uzależniona jest od wieku małoletniego, a także od wysokości kwoty świadczenia. I tak, gdy:

- a) uprawnione do świadczenia jest dziecko, które nie ukończyło 13 roku życia, to niezależnie od tego, czy kwota świadczenia przekracza kwotę uznaną przez danego ubezpieczyciela za przekraczającą zwykły zarząd (czyli na ogół 10 tys. lub 20 tys. zł), to świadczenie wypłaca się na wskazane we wniosku konto, najczęściej jest to konto opiekuna;
- b) uprawnione do świadczenia jest dziecko, które ukończyło 13 rok życia i nie ukończyło 18 lat, a kwota świadczenia nie przekracza kwoty uznanej przez danego ubezpieczyciela za przekraczającą zwykły zarząd, to świadczenie jest przekazywane na wskazany numer rachunku bankowego oraz imię i nazwisko właściciela rachunku;
- c) uprawnione do świadczenia jest dziecko, które ukończyło 13 rok życia i nie ukończyło 18 lat, a kwota świadczenia przekracza kwotę uznaną przez danego ubezpieczyciela za przekraczającą zwykły zarząd, to wypłata świadczenia jest przekazywana na wskazany numer rachunku bankowego oraz imię i nazwisko właściciela rachunku lub też na rachunek bankowy należący do dziecka. Jeżeli numer rachunku bankowego należy do dziecka, wymagane jest potwierdzenie tego faktu przez bank i wtedy świadczenie wypłacane jest na konto dziecka. Jeżeli numer rachunku bankowego nie należy do dziecka, tylko do innej osoby, to część zakładów ubezpieczeń wymaga, aby postanowienie sądowe odniosło się do tej kwestii, czyli wyraziło zgodę na taki sposób wypłaty świadczenia na rzecz dziecka; świadczenie wypłacane jest na konto tej osoby po dostarczeniu wymaganych dokumentów.

7. Podsumowanie

Jak wspomniano na wstępie, podstawową funkcją ubezpieczeń na życie jest zapewnienie bezpieczeństwa finansowego najbliższym w przypadku zajścia jednego z najtrudniejszych zdarzeń w życiu rodziny: śmierci jednego z jej członków. Temu celowi służą przede wszystkim terminowe ubezpieczenia na życie, jak i ubezpieczenia posagowe jako realizacja dążenia do zabezpieczenia nieletniego dziecka. Niestety, w świetle przepisów obowiązujących w polskim ustawo-

dawstwie nie ma możliwości ustalenia szczegółowego sposobu wykonywania opieki nad majątkiem dziecka, w tym i otrzymanej sumy ubezpieczenia, jak i zabezpieczeń chroniących. W przepisach prawa brakuje spójnego podejścia do tego zagadnienia, np. na podstawie art. 102 k.r.o. jest możliwe wyłączenie przez darczyńcę rodziców obdarowanego od zarządu majątkiem dziecka. W takim przypadku w umowie wyznacza się innego zarządcę, albo zarząd sprawowany jest przez kuratora wyznaczonego przez sąd. Kwestia ta jest również ważna ze względu na możliwość powiązania faktu otrzymania kwoty świadczenia z umowy ubezpieczenia z **istnieniem i zakresem obowiązku alimentacyjnego pozostałego przy życiu rodzica**. Zgodnie bowiem z treścią przepisu art. 133 k.r.o., rodzice obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, **chyba że dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania**. Otrzymane przez dziecko świadczenie ubezpieczeniowe, jeżeli jest odpowiednio wysokie, może zatem ograniczyć obowiązek alimentacyjny względem dziecka pozostałego przy życiu rodzica. Problematyka ta wykracza poza ramy niniejszego artykułu, lecz zapewne będzie przedmiotem orzecznictwa sądowego.

Znaczna część zakładów ubezpieczeń wypracowała zróżnicowane rozwiązania praktyczne dotyczące stosowanych procedur wypłaty świadczenia z tytułu ubezpieczenia na życie, jednak część nie ma ustalonej praktyki. Tymczasem powstaje problem, jaka kwota świadczenia powoduje uznanie, że jego wypłata jest kwalifikowana jako przekroczenie zwykłego zarządu. Czy żądanie przedstawienia postanowienia sądu nie może zostać uznane za utrudnienie przy wypłacie świadczenia?

Problem należytego zabezpieczenia interesów i stworzenia optymalnych zasad wypłaty świadczeń istnieje także w stosunku do samych ubezpieczonych, jeżeli wskutek zdarzenia losowego (np. wypadku) spełniają przesłanki do bycia uznanym za ubezwłasnowolnionego oraz osób o ograniczonej zdolności do czynności prawnych i osób ubezwłasnowolnionych. Zdaniem auterek należałoby rozważyć, czy jednolite zasady wypłaty świadczeń nie powinny być przyjęte przez cały rynek, np. jako **dobrze praktyki rynkowe**, tak, aby z jednej strony wypełnić obowiązki prawne w zakresie realizacji dyspozycji złożonych przez uprawnione do tego osoby w imieniu małoletniego, a z drugiej strony działać z należytą starannością i dbałością w wykonaniu woli klienta i celu, dla jakiego umowa ubezpieczenia na życie została zawarta. Być może należałoby wyraźnie podkreślić, że odmiennie powinna zostać uregulowana sytuacja małoletniego do i powyżej 13 roku życia (inaczej, gdy „zarządzać” sumą ubezpieczenia miałby np. sześciolatek i szesnastolatek) lub po prostu zakwalifikować dysponowanie sumą ubezpieczenia jako czynność przekraczającą zwykły zarząd majątkiem dziecka, ewentualnie wskazać zasady odpowiedniej kwalifikacji takiej czynności (np. wysokość uzyskanej kwoty). Jest to szczególnie istotne, ze względu na coraz większe znaczenie prawidłowości przeprowadzanych procedur

wypłaty świadczeń przez zakłady ubezpieczeń przy ocenie ich działalności dokonywanej przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Komisję Nadzoru Finansowego.

Beata Mrozowska-Bartkiewicz
radca prawny, Warszawa

dr Małgorzata Serwach
Uniwersytet Łódzki

Bibliografia

- Bodył-Szymala P., *Małoletni posiadaczem rachunku bankowego*, cz. 1, Prawo Bankowe 2004, nr 12
- Kucharski B., *Ochrona spadkobierców, uprawnionych do zachowku oraz wierzycieli w razie wskazania uposażonego w umowie ubezpieczenia na życie*, Prawo Asekuracyjne 2015, nr 1, s. 47–63
- Radwański Z., *Prawo cywilne – zarys wykładu*, C.H. Beck, Warszawa 2005, s. 262
- Pyzioł W., *Umowa rachunku bankowego a zasada swobody kontraktowania. Zagadnienia wybrane*, cz. 2, Prawo Bankowe 1996, nr 1, s. 91
- Rogoń D., *Komentarz do art. 58 prawa bankowego*, (w:) *Prawo bankowe. Komentarz*, t. 1, red. F. Zoll, Zakamycze, Kraków 2005
- Rogoń D., *Komentarz do art. 1–92*, (w:) *Prawo bankowe. Komentarz*, t. 1, red. F. Zoll, Zakamycze, Kraków 2005
- Rogoń D., *Rachunek bankowy małoletniego*, Prawo Bankowe 2002, nr 10, s. 73
- Stroiński E., *Ubezpieczenia na życie: teoria i praktyka*, Poltext, Warszawa 2003
- Szpunar A., *Charakter prawny wykonania zobowiązania*, Rejent 1998, nr 5, s. 9
- Wolak G., *Wskazanie uposażonego w umowie ubezpieczenia na życie a ochrona interesów spadkobierców i uprawnionych do zachowku*, Prawo Asekuracyjne 2015, nr 2, s. 56–70

The Issue of Payments of Life Insurance Contract Benefits to Minors

Life insurance contracts are mostly concluded to protect the financial stability of the relatives, and especially minor children. Polish law lacks a comprehensive solution to the issues of exercise of asset management of the minor child, which will take into account social reality and expectations, for example, through the possible establishment of the principles of the child's property administration by means of last will and testament. This legal status influences the payment of benefits to minor beneficiaries under life insurance contracts because of the insured parent's limited impact on the way of spending this amount by the child's guardian, and particularly the protection of the child's financial interests. Insurance companies have implemented procedures to safeguard the economic interests of beneficiaries, including minors within the existing legislative limits, by indicating the amount for which it is necessary to present the family and guardianship court's decision for the payment of benefits. According to the authors, it is appropriate to create a good market practice to standardize applied procedures, principally due to the pressure of legislators and insurance supervision on the efficient payment of insurance benefits.

Keywords: minor, beneficiary, life insurance, lack of legal capacity, legal representative, exceeding the ordinary management, disposal of the minor child's assets.